

Оригинални научни рад

Горан Б. ЛАЗИЋ* (1972)
Универзитет у Приштини
Филозофски факултет Косовска Митровица

Игор Р. ЂУРИЋ** (1975)
Универзитет у Приштини
Филозофски факултет Косовска Митровица

РАЗВОЈ ТЕМПУС ПРОГРАМА НА УНИВЕРЗИТЕТУ У ПРИШТИНИ СА ПРИВРЕМЕНИМ СЕДИШТЕМ У КОСОВСКОЈ МИТРОВИЦИ

Апстракт: Процеси реформе и модернизације високог образовања у Србији инцирани су свеобухватним пројектом „Европа знања“ који је у себи обухватио Болоњску и Лисабонску декларацију са циљем придруживања земаља Западног Балкана јединственом европском простору за високо образовање. Доношењем Закона о високом образовању 2005. године ови процеси су добили правну основу у Србији, па је овим законом регулисано спровођење принципа обе декларације, док је Темпус (Пан-европски програм мобилности за универзитетске студије) као програм Европске уније за реформу и модернизацију високог образовања додатно допринео интернационализацији високошколских институција у Србији и усклађивању њихових курикулума са највишим европским образовним стандардима. Овај рад даје осврт на развој Темпус програма на Универзитету у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици од 2009. године када је Универзитет по први пут аплицирао за ову врсту донације, па све до његовог званичног затварања и завршетка имплементације свих његових пројеката у којима је Универзитет учествовао.

Кључне речи: Темпус, реформа, модернизација, високо образовање.

УВОД

Један од најзначајнијих и најеминентнијих образовних програма Европске уније којим се мери степен интернационализације и квалитет једне високошколске институције у Европи је свакако Темпус програм. Овај програм

* Докторанд, goranlazicus@gmail.com

** Ванредни професор, igor.djuric@pr.ac.rs

је значајно допринео реформи високошколских институција у Европи, али и у земљама Западног Балкана, међу којима Србија заузима заслужно прво место по броју донација које је добила за велики број различитих пројеката који су имали за циљ унапређење рада високошколских институција, реформу наставних планова и програма, повезивање академије са тржиштем рада и сарадњу са неакадемским партнерима који су својом експертизом значајно допринели побољшању компетенција и вештина будућих стручњака.

Темпус је као највећи финансијски инструмент за паневропску мобилност за универзитетске студије заживео на просторима Западног Балкана у период од 1991. до 2007. године и финансиран је из ИПА (Инструмент уа предприступну помоћ) фондова. Различите земље Западног Балкана су се овом програму прикључиле у складу са реформских процесима које су спроводиле у својим земљама према принципима Болоњске декларације. Србија учествује у Темпус програму од 2001. године, па све до краја 2013. године са укупно 187 пројеката, што је ставља на прво место по броју Темпус пројеката у односу на остале земље Западног Балкана.

Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици је до сада спровео седам (7) Темпус пројеката. Сви ови пројекти су били трогодишњи и имали су велики утицај на реформу саме високошколске институције и одређеног броја студијских програма, као и на побољшање сарадње са тржиштем рада.

Од 2010. године, Универзитет активно учествује у различитим програмима Европске уније који подстичу реформу и модернизацију ове високошколске установе са различитим локалним, регионалним и међународним високошколским институцијама и неакадемским партнерима (мала и средња предузећа, агенције, невладине организације).

Темпус је као програм подржао реформу наставних планова и програма, управљачке реформе на високошколским институцијама и сарадњу између високошколских институција и друштвених партнера. Са отварањем Темпус канцеларије у Косовској Митровици новембра 2008. године, универзитет је након детаљне припреме успео да се прикључи Темпусу у последњој четвртој фази овог програма у оквиру трећег позива за пројекте у којем је добио два трогодишња пројекта – PIQAS и SEEPALS.

Табела 1. Темпус пројекти на Универзитету у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици

Референтни број пројекта	Име пројекта	Координатор пројекта	Интернет страна пројекта
511350-TEMPUS-1-2010-1-XK-TEMPUS-JPGR	PIQAS - Partnership in Quality Assurance Standards Implementation	Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици	www.piqas.pr.ac.rs
511116-TEMPUS-1-2010-1-XM-TEMPUS-JPCR	SEEPALS - South East Europe Project for the Advancement of Language Studies	Универзитет Црне Горе	http://www.erasmus-plus.ac.me/?tempus-projekat=south-east-europe-project-for-the-advancement-of-language-studies&lang=en
517117-TEMPUS-1-2011-1-IE-TEMPUS-JHES	RINGIDEA - Developing information literacy for long life learning and knowledge economy in Western Balkans countries	Лимерик Институт за технологију	http://www.ringidea.org/
517098-TEMPUS-1-2011-1-RS-TEMPUS-JPCR	InMusWB - Introducing interdisciplinary in music studies in the Western Balkans in line with European perspective	Универзитет Уметности у Београду	https://www.arts.bg.ac.rs/en/international/cooperation-in-eu-programmes/other-programmes/tempus/
530266-TEMPUS-1-2012-1-XK-TEMPUS-JPCR	BLATT - Blended learning: Advanced teacher training	Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици	https://issuu.com/tempus_blattdocs/tempus_blattdoc_project_summary
530440-TEMPUS-1-2012-1-XM-TEMPUS-JPCR	RESEARCH - Restructuring of study programme in architecture to long-cycle integrated master in line with EU standards	Универзитет Црне Горе	http://www.erasmus-plus.ac.me/?tempus-projekat=restructuring-of-study-programme-in-architecture-to-long-cycle-integrated-master-in-line-with-eu-standards-research&lang=en
530379-TEMPUS-1-2012-1-LV-TEMPUS-JPCR	ENERGY - Development of training network for improving education in Energy efficiency	Технички Универзитет у Риги	https://e-energy.rtu.lv/

Извор: Универзитету у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици (www.pr.ac.rs)

1. ПАРТНЕРСТВО У ИМПЛЕМЕНТАЦИЈИ СТАНДАРДА ЗА ОБЕЗБЕЂЕЊЕ КВАЛИТЕТА (PARTNERSHIP IN QUALITY ASSURANCE STANDARDS IMPELMENTATION)¹

Универзитет је у оквиру свог првог Темпус пројекта, под називом PIQAS, који је реализовао као координатор уз стручну помоћ Јагелонског универзитета у Кракову, Пољска, Линеус универзитета у Калмару и Ваксју, Шведска, и Ла Сапиенца универзитета у Риму, Италија, установио успешан развојни система обезбеђења квалитета, према стандардима дефинисаним у Приручнику комисије за акредитацију и обезбеђење квалитета Републике Србије, као и према препорукама Приручника за стандарде и смернице за обезбеђења квалитета европског простора за високо образовање. На овај начин, али и кроз остале Темпус пројекте, Универзитет је оснажио сопствену улогу као пружаоца услуга у области високог образовања и допринео је развоју и унапређењу високог образовања на северу Косова.

Највеће достигнуће PIQAS пројекта је у подстицање реформског процеса у пољу обезбеђења квалитета на Универзитету у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, који су допринели његовој конвергенцији ка јединственом простору за високо образовање у Европи, увођењем нове стратешке политике и процедура у области обезбеђења квалитета којим је такође оснажен будући институционални развој.

Чланови тима који су имплементирали PIQAS пројекат, Канцеларије за обезбеђења квалитета и Комисија за обезбеђење и унапређење квалитета су написали и усвојили нову Стратегију обезбеђења квалитета, а уз подршку страних пројектних партнера. Стратегија обезбеђења квалитета усвојена је од стране Сената Универзитета. Стратегија је дефинисала основне области обезбеђења квалитета за период од 2013. до 2018. године. Финална верзија овог документа је усвојена 13. јула 2013. године, а усклађена је са најновијим уредбама Закона за високо образовање и правним актима који се тичу обезбеђења квалитета у високом образовању Републике Србије. Стратегија такође истиче традиционалне циљеве Универзитета и факултета у његовом саставу у остваривању образовних стандарда и квалитета у раду, као и оданост вредностима и принципима европског универзитетског образовања, узимајући у обзир стандарде и смернице обезбеђења квалитета европског простора за високо образовање. Стратегија подржава и подстиче даљи развој институционалног система обезбеђења квалитета који ће омогућити стално праћење, евалуацију и унапређење квалитета у свим научним областима. Након усвајања Стратегије обезбеђења квалитета наредни корак био је израда и усвајање Акционог плана за имплементацију Стратегије обезбеђења квалитета за период 2013. до 2015. године. Акционим планом

1 Темпус пројекат број: 511350-TEMPUS-1-2010-1-XK-TEMPUS-JPGR

предвиђају се поступци и мере за све области обезбеђења квалитета, субјекти који би требало да спроведу поступке и мере, као и оквирни рокови за њихово спровођење.

Оснивање универзитетске канцеларије за обезбеђење квалитета и Канцеларија за обезбеђење квалитета на свим факултетима Универзитета су веома значајни резултати овог Темпус пројекта. Особље задужено за обезбеђење квалитета на нивоу факултета, као и на нивоу Универзитета је изабрано на основу искуства стечених у већ спроведеним реформским процесима на Универзитету, а у складу са Болоњском декларацијом. Канцеларија за обезбеђење квалитета обавља административне, организационе, техничке и експертске активности које се тичу имплементације и управљења системом обезбеђења квалитета на Универзитету. Заједно са Комисијом за обезбеђење и промоцију квалитета, Канцеларија је задужена да осмисли систем обезбеђења квалитета на Универзитету. Факултетске канцеларије су учествовале и у процесу интерне евалуације И изради извештаја о самовредновању, укључујући у процес и администрацију и секретаријате факулета. Након спроведеног процеса евалуације, канцеларије су израдиле извештаје и препоруке. Периодичне евалуације су успешно спроведене уз активно учешће академског, административног особља и студената који су заједнички утицали на планирање будућег развоја универзитета.

Одржано је шест панел састанака у периоду од 2012. до 2013. године. Панели су одржани од стране различитих група које су се састојале од академског и неакадемског особља и студената. Као резултат ових састанка и периодичних надзора, настале су промене у Правилнику за обезбеђење квалитета на Универзитету.

Студенти су били активно укључени у све активности новоформираних тела за обезбеђење квалитета која укључују Комисију за обезбеђење и промоцију квалитета (3 од 14 чланова су студенти) и Канцеларија за обезбеђења квалитета (1 од 4 члана је студент). Они су такође укључени у рад научно-образовних савета на факултетима, и у раду комисија за обезбеђење квалитета на факултетима Универзитета. У току реализације PIQAS пројекта, студенти су имали веома активну улогу и у његовој имплементацији, студијским посетама, панел састанцима, припремању докумената и организацији обука. Присуство студената на шест панела за периодичне евалуације, њихов критички и аналитички приступ дали су нову димензију самом пројекту. Они су учествовали у анализи извештаја о самовредновању Универзитета и усвајању свих докумената која се тичу обезбеђења квалитета.

Универзитет је током 2019. године усвојио нову Стратегију обезбеђења квалитета и Акциони план за обезбеђење квалитета као резултата PIQAS пројекта и као део планиране одрживости PIQAS-а и самог система обезбеђења квалитета на Универзитету.

2. ПРОЈЕКАТ ЈУГО-ИСТОЧНЕ ЕВРОПЕ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ЈЕЗИЧКИХ СТУДИЈА (SOUTH EAST EUROPE PROJECT FOR THE ADVANCEMENT OF LANGUAGE STUDIES)²

Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици учествује у свом другом Темпус пројекту – SEEPALS координисаним од стране Универзитета Црне Горе, као партнерска високошколска институција, заједно са универзитетима у Перуђи, Марибору, Еарланг-Нирнбергу и многобројним универзитетима из региона Западног Балкана. Циљ SEEPALS пројекта је био унапређење језичких студија у региону Западног Балкана фокусирањем на критичко упоређивање две академске праксе и регионалне имплементације најбољих студијских модела у Европи за стране језике. Пројекат је хармонизовао студије страних језика у региону, промовисао међуниверзитетску сарадњу, олакшао процес мобилности студента и наставника. Овај Темпус пројекат је такође омогућио размену различитих идеја и промовисао је регионални академски кредибилитет моденизацијом постојеће литературе и студија језичке културе на партнерским универзитетима. Мастер студије за превођење и језичко тумачење реализоване су на поједним партнерским универзитетима.

На Универзитету у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици развијен је модул страних језика за посебне намене на Филозофском Факултету у оквиру одсека за стране језике. Овом хибридном курсом унапређен је рад самог факултета и наставне методологије катедре за Енглески језик и књижевност. Ванредни курсеви за студенте који су желели да унапреде своје језичке вештине и тиме додатно развију своје каријере реализовани су са значајним успехом у оквиру Универзитетског центра за развој каријере и Универзитетског центра за обуке и развој. У оквиру ових центара организовани су базични, елементарни и средњи ниво курсева пословног енглеског језика за студенте и предузетнике, као и средњи ниво енглеског језика за медицинаре. Такође је организиран почетни курс француског језика и online курс пословања за студенте, предузетнике и администрацију. На Медицинском факултету основана је нова виртуална дијагностичка и терапијска учионица чији су полазници добили све неопходне материјале и тестове преко социјалних мрежа. Нова дигитална учионица је такође отворена на Факултету техничких наука која је опремљена савременим рачунарима и интернетом за све будуће хибридне курсеве у области електронике, рударства, архитектуре, грађевине и електротехничких наука.

SEEPALS је био усклађен са мисијом већег броја Темпус пројеката и снажно је утицао на промоцију регионалне конвергенције ка развојним политикама Европске уније у области високог образовања, а у складу са националним

2 Темпус пројекат број: 511116-TEMPUS-1-2010-1-XM-TEMPUS-JPCR

и регионалним приоритетима партнерских земаља. Овај пројекат је био усклађен са регионалним приоритетима у области унапређења наставе страних језика у земљама Западног Балкана чијом је адекватном применом био олакшан приступ ових земаља ка Европској унији премошћавањем језичке баријере. Његовом реализацијом потпомогнут је рад наставника страних језика, преводиоца и тумача, као и студената различитих старосних група.

У следећем, четвртом позиву, за Темпус пројекте у оквиру четврте фазе овог програма, Универзитет добија још две нове донације за реализацију RINGIDEA и InMusWB пројекта, и учествује у њима као партнерска високошколска институција.

3. РАЗВОЈ ИНФОРМАЦИОНЕ ПИСМЕНОСТИ ЗА ЦЕЛОЖИВОТНО УЧЕЊЕ И ЕКОНОМИЈУ ЗНАЊА У ЗЕМЉАМА ЗАПАДНОГ БАЛКАНА (DEVELOPING INFORMATION LITERACY FOR LONG LIFE LEARNING AND KNOWLEDGE ECONOMY IN WESTERN BALKANS COUNTRIES)³

RINGIDEA је координисан од стране Института за технологију у Лимерику, у сарадњи са партнерима са Универзитета Мидлсекс, Универзитета у Брашову, Универзитета на Криту и појединим универзитетима у региону Западног Балкана, а његов циљ је био да развије програме информационе писмености за целоживотно учење и уведе их у постојеће наставне планове и програме. У исто време овај Темпус пројекат је успоставио иновативне online модуле информационе писмености и хармонизовао их са постојећим програмима у земљама Западног Балкана. RINGIDEA је оснажила капацитете високошколских институција у овим земљама за стратешко планирање и имплементацију програма информационе писмености, а у циљу преношења вештина које би обезбедиле конкурентну и динамичку економију засновану на знању у овом неразвијеном региону. Такође овај пројекат је развио адекватне политике информационе писмености, као и одговарајућа упутства и смернице за њихову примену према специфичним циљевима сваке високошколске институције укључене у овај пројекат.

Главни допринос RINGIDEA пројекта на Универзитету у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици огледа се у припреми водича за планирање програма информационе писмености, хармонизацији курикулума за наставу информационе писмености и обуци за практичаре информационе писмености, углавном библиотекаре. На Универзитету су развијени иновативни online модули за информациону писменост на Факултету техничких наука и Природно-математичком факултету и извршена је имплементација и промоција програма информационе писмености.

3 Темпус пројекат број: S17117-TEMPUS-1-2011-1- IE-TEMPUS-JHES

Курс информационе писмености у формалном и неформалном образовању развијен је за међународну летњу школу у Митровици. Шест различитих публикација и смерница на српском језику о информационој писмености је штампано за академску заједницу на северу Косова под следећим називима: Дефиниција информационе писмености, Смернице за обуку наставника информационе писмености, Интеграција информационе писмености, Пишите исправно, Смернице за планирање програма информационе писмености, Додатне информације о информационој писмености. Резултати пројекта осигурали су његову одрживост на дуже стазе.

На нивоу конзорцијума, пројекат је остварио значајна достигнућа кроз публикацију Водич за планирање програма за информациону писменост, као и Наставног плана и програма информационе писмености и Плана за осигурање квалитета овог програма на свим високошколским институцијама из земаља Западног Балкана које су биле учесници овог пројекта.

Након имплементације овог пројекта, Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици је преузео све неопходне мере да се програми информационе писмености користе у свим универзитетским библиотекама зарад проналажења адекватних научно-истраживачких података које су умногоме помогли младим и искусним истраживачима на Универзитету у спровођењу њихових квалитативних и квантитативних истраживања. Ови програми су свакако допринели, али и значајно олакшали развој научно-истраживачке делатности на Универзитету и увећали број научних радова објављених у домаћим и страним часописима од стране професора и студената. Универзитет је у циљу промоције самог RINGIDEA пројекта организовао дане библиотеке где су резултати овог Темпус пројекта промовисани, а у исто време је постао члан мреже за информациону писменост Западног Балкана која представља додатану вредност овог пројекта и која је наставила са радом и након завршетка овог пројекта.

4. УВОЂЕЊЕ ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНОСТИ У МУЗИЧКЕ СТУДИЈЕ У ЗАПАДНОМ БАЛКАНУ У СКЛАДУ СА ЕВРОПСКОМ ПЕРСПЕКТИВОМ (INTRODUCING INTERDISCIPLINARY IN MUSIC STUDIES IN THE WESTERN BALKANS IN LINE WITH EUROPEAN PERSPECTIVE)⁴

Свеобухватни циљ InMusWB пројекта је био реорганизација музичког образовања у земљама Западног Балкана у складу са тренутним европским музичким трендовима. Овај циљ је остварен захваљујући реализацији следећих посебних циљева пројекта:

1. модернизација курикулума за први и други циклус студија,

4 Темпус пројекат број: 517098-TEMPUS-1-2011-1-RS-TEMPUS-JPCR

2. развој и упознавање са новим модерним и флексибилним интердисциплинарним студијским програмима на сва три студијска циклуса,

3. развој и имплементација регионалне континуиране едукације са сертифицираним курсевима целоживотног уцења.

Овај Темпус пројекат је био координисан од стране Универзитета уметности, Факултета музичких уметности у Београду, у сарадњи са Краљевском академијом за музику у Стокхолму, Академијом музике и театра из Литваније, Музичком академијом из Љубљане, Јаначек академијом из Брна, Удружењем европских конзерваторијума, Аустријском академијом науке, и одређеним универзитетима из региона Западног Балкана.

У оквиру InMusWB пројекта, нови студијски програми виоле и виолончела на основним и Мастер студијама су уведени на Факултету уметности Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици. Оба студијска програма су осмишљена у складу са европским перспективама за високо образовање у области музичког образовања и у складу са Болоњским принципима. Наставна методологија, исходи учења, одређен број ЕСПБ-а, су врло прецизно и транспарентно уведени узимајући у обзир студенску евалуацију и потребе будућих дипломираних студената за запошљавање након завршетка студија у нижим и средњим школама. Због тога оба студијска програма имају за циљ поред унапређења компетенција извођачке уметности и унапређење педагошких вештина. Студијски програми виоле и виолончела су усвојени од стране одговарајућих структура самог универзитета и Националне комисије за акредитацију и осигурања квалитета. Факултет уметности је такође од самог почетка пројекта постепено увео неколицину изборних курсева у студијске програме основних и мастер студија који подразумевају употребу дигиталне технологије у музици и педагогији музике.

Два професора која нису била упошљена на Факултету уметности су ангажована за сваки појединачни студијски програм виоле и виолончела и одређен број студената је уписан према броју које је одобрило Министарство за образовање, културу и технолошки развој. На овај начин одрживост пројекта је осигурана на дуже стазе, а Универзитет је реализацијом InMusWB пројекта добио два нова акредитована студијска програма и по први пут стекао услов да се оснује оркестар Универзитета од кад Универзитет функционише на северу Косова.

На пољу модернизације InMusWB пројекат је допринео да студенти Факултета уметности и све будуће генерације ових студената усвајају нова знања путем најновијих наставних методологија и регуларним коришћењем компјутера и специјализованих софтвера. На овај начин пројекат је утицао не само на Музички одсек Факултета уметности него и све будуће студенте и ученике студената који ће усвојити нова знања преко најновијих наставних метода.

У оквиру InMusWB пројекта, Факултет уметности добио је и одређен библиотечки фонд и одговарајућу опрему за реализацију овог пројекта (лаптопови, Imacs, штампачи, дигитални снимачи) укључујући и 3 пианина, жице за виолу и виолончело, држаче нота, набављену у складу са свим законима и прописима које прописује тендерска процедура. Сва добијена опрема користи се и даље од стране академског и административног особља факултета и студената.

Одређен број публикација је такође штампан који је био неопходан за реализацију оба студијска програма. То су углавном била монографска издања наставника факултета, која могу да се користе и као наставни материјали и приручници и брошуре за курсеве целоживотног учења.

У оквиру овог пројекта остварена је и једна од првих студентских мобилности на Јаначек Академији у Брну, где је један студент Факултета уметности био на усавршавању. Професори са Универзитета у Лубљани, Јаначек Академије и Факултета музичке уметности у Београду, су посетили Универзитет и Факултет уметности у оквиру InMusWB пројекта и том приликом су одржали свој мастерклас. Такође два професора Факултета уметности су имали прилику да посете Краљевску академију музике у Стокхолму и Јаначек академију музике и извођачке уметности у Брну.

Студенти виоле и виолончела су остварили и значајну концертну праксу у оквиру својих регуларних активности, али и оних ван-наставних укључујући учешће на информативним данима Темпус програма одржаних у свечаној сали Ректората. Они су такође остварили значајне успехе на локалним и регионалним такмичењима.

У шестом позиву за Темпус пројекте у оквиру четврте фазе овог програма, Универзитет је добио грант за 3 нова пројекта, од којих је један координирао (BLATT), а у остала два (RESEARCH i ENERGY) је учествовао као партнерска високошколска институција.

5. ХИБРИДНО УЧЕЊЕ: УНАПРЕЂЕНА ОБУКА ЗА НАСТАВНИКЕ (BLENDED LEARNING: ADVANCED TEACHER TRAINING)⁵

Свеобухватни циљ BLATT пројекта је био системска имплементација хибридног учења на Универзитету у складу са Болоњским принципима, а специфични циљеви овог пројекта обухватили су:

1. побољшање и унапређење наставничке и студентске праксе коришћењем педагошких иновативно-образовних технологија,
2. промоција нове наставне методологије где је студент у центру процеса учења,

5 Темпус пројекат број: 530266-TEMPUS-1-2012-1-ХК- TEMPUS-JPCR

3. упознавање са континуираним и формативним проценама прогреса студената,

4. суочавање и превазилажење изазова дисперзног универзитета путем детаљног мониторинга и континуираности у учењу.

Овај пројекат је спроведен у сарадњи са Универзитетом у Марибору, Лионеас Универзитетом, Универзитетом у Болоњи и пројектном консултантском кућом из Салцбурга (ПРОЈЕКТ *kompetenz*). Након увођења троцикличног система студирања процес модернизације високог образовања на Универзитету у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици настављен је са ВЛАТТ пројектом који је иновирао методологију учења и увео циљно оријентисано учење, да би обезбедио ефикасније студијске програме и образовање које је базирано на потребама тржишта рада. Овај Темпус пројекат је помогао Универзитету на путу ка европском простору за високо образовање увођењем електронског учења и праксе. Пројекат је произвео добре резултате у побољшању постојећих метода за хибридно учење на Универзитету у складу са европским образовним стандардима за хибридно учење.

На почетку спровођења овог пројекта већина наставника и студената нису били укључени у учење на даљину и хибридно учење већ су се углавном ослањали на старе наставне методе и технике. Ситуација се знатно променила од тада са увођењем ВЛАТТ пројекта јер су сви наставници и студенти били укључени у овај пројекат са жељом да науче више о хибридним методама учења, да би стекли једно ново искуство и да би исто применили у свакодневном раду. На националном нивоу, овај пројекат је био подржан од стране Националног савета за високо образовање и Комисије за акредитацију и осигурање квалитета која поставља стандарде за акредитацију електронских курсева.

Оцењено је у току пројекта да је наставно особље Универзитета установило одређен број обавезних и изборних предмета који су добро осмишљени и који су усвојили овај нов приступ у учењу. Теоретско знање и наставна методологија су прилагођени хибридним постулатима и усвојен је нов приступ ка студентима који су сада у центру процеса учења. Студенти су стекли нове вештине које ће им омогућити да лакше пронађу посао у доба интензивне употребе информатичких и комуникационих технологија.

ВЛАТТ курсеви промовишу групни рад и интеракцију између студената уз помоћ одговарајућих задатака. Они такође укључују одређене логичке вештине у разумевању и евалуацији студентских задатака где наставници само наводе студента са одређеним инструкцијама ка решењу појединих задатака.

У оквиру ВЛАТТ пројекта 700 студената је похађало одређен број хибридних курсева и они су научени да користе ове савремене приступе у решавању својих професионалних задатака. На овај начин циљ ВЛАТТ пројекта да обухвати сто већи број студената је остварен на различитим

факултетима универзитета. Студенти су усавршили своје вештине и велики део студентског тела је имао користи у припремању за одговарајући посао стицањем нових вештина у оквиру БЛАТТ ван наставних активности.

Имплементација пројектних активности ВЛАТТ-а је од самог почетка била подржана од стране партнера из земаља Европске уније. Подршка од стране Универзитета у Марибору и Линеас Универзитета који су понудили Adobe Connect виртуелну собу за састанке омогућила је све заједничке састанке пројектног конзорцијума. Партнери из Европске уније су понудили и експертизу која се тичала свих аспекта електронског учења и истоимене методологије која је усвојена путем различитих радионица. Већина курсева је била одржана преко АМРЕС и БАДЕН мреже која подржава хибридно учење на целом Балкану.

6. РЕСТРУКТУИРАЊЕ СТУДИЈСКОГ ПРОГРАМА АРХИТЕКТУРЕ КА ИНТЕГРИСАНОМ МАСТЕРУ ДУГОГ ЦИКЛУСА У СКЛАДУ СА СТАНДАРДИМА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ (RESTRUCTURING OF STUDY PROGRAMME IN ARCHITECTURE TO LONG-CYCLE INTEGRATED MASTER IN LINE WITH EU STANDARDS)⁶

Свеобухватни циљ RESARCH пројекта је био да унапреди образовање архитеката кроз развој и имплементацију интегрисаног мастер студијског програма према уредби Европске комисије за акредитацију и стручну квалификацију у области архитектуре као регулисане професије. Сходно томе специфични циљеви овог пројекта су били следећи:

- реструктуирање студијског програма архитектуре у интегрисани мастер студијски програм који је прилагођен уредби 2005/36/ЕЦ,
- развој постојећег студијског програма на начин који омогућава стицање права на националну акредитацију и међународно признање квалитета у складу са критеријумима националне акредитационе комисије и релевантних међународних институција,
- доступност јединственог студијског програма архитектуре на националном нивоу као и реализација одређене врсте обука, које би отвориле нове могућности за мобилност и сарадњу са академским и административним особљем, и студентима у Европи, у складу са стандардима Европског удружења за архитектонско образовање,
- обезбеђење одговарајућих диплома, сертификата и других потврда које се тичу формалног образовања,
- обезбеђење одговарајуће опреме и неопходног наставног материјала за реализацију новог студијског програма и усвајање нових наставних метода,

6 Темпус пројекат број: 530440-TEMPUS-1-2012-1-XM-TEMPUS-JPCR

- пренос и усвајање нових знања и експертизе од академског и неакадемског универзитетског особља са партнерских високошколских институција у Европској унији.

Реструктурирање студијског програма архитектуре и његово усаглашавање са националним и европским уредбама у овој научној области имало је највећи значај за целокупан RESARCH пројекат. Главни резултат пројекта је свакако акредитација новог студијског програма у архитектури који је усаглашен са европским уредбама за регулисане професије. Нова опрема која је набављена из буџета овог пројекта као и одређен библиотечки фонд додатно су олакшали реализацију RESARCH пројекта.

Имплементација новог студијског програма започела је 1. октобра 2014. године. Поред националне акредитације, Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици – Факултет техничких наука, добио је чланство у Европском удружењу архитектонског образовања што је највише међународно признање у овој области.

Приликом развијања новог курикулума водило се рачуна о томе да буде усклађен са европским стандардима тако да ће студенти који буду завршили нови програм мастер студија моћи да несметано траже посао на европском тржишту рада. Пре него што дипломирају они ће морати да заврше две врсте пракси: на градилишту и у оквиру архитектонског бироа.

У оквиру овог Темпус пројекта остварена је и сарадња између одсека за архитектуру Факултета техничких наука са неакадемским сектором. Прва заједничка активност са општином Грачаница започела је новембра 2014. године када су студенти и професори посетили ову општину и имали прилику да се сретну са градоначелником, представницима општинског сектора за просторно планирање и туристичком организацијом Грачаница, да би развили два нова архитектонска пројекта која су се тицала отварање нове туристичке канцеларије и новог изложбеног павиљона. Остварена је и сарадње са Домом културе у Грачаници у јануару 2015. године. У фебруару исте године, у уметничкој галерији у Грачаници отворена је изложба најбољих радова студената архитектуре, а Дом културе је тим поводом штампао каталог.

Студенти Факултета Техничких наука су у оквиру RESARCH пројекта остварили право на студентску мобилности. Три студента овог факултета учествовала су на летњој школи Универзитета у Риги на обукама из урбанизма, архитектуре и дизајна, која је трајала две недеље. Циљ ових обука је био да обучи младе архитекте, урбанисте и дизајнере за будуће професионалне задатке, али и да развије одговорност коју ова професија захтева од њих у будућем раду. Студенти су успешно завршили ову обуку и вратили се на свој матични факултет са дипломом од 3 ЕСПБ-а, уручене од стране Техничког Универзитета у Риги, Факултета за архитектуру.

На крају, пројекат RESARCH изнедрио је јако плодну сарадњу међу члановима конзорцијума (Универзитет Црне Горе, Технички универзитет у Риги, Универзитет у Љубљани, Технолошко-образовни институт у Атини), што је током следећих година допринело развоју и имплементацији нових међународних Еразмус+ пројеката у области високог образовања.

7. РАЗВОЈ МРЕЖЕ ОБУКА ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ОБРАЗОВАЊА У ОБЛАСТИ ЕНЕРГЕТСКЕ ЕФИКАСНОСТИ (DEVELOPMENT OF TRAINING NETWORK FOR IMPROVING EDUCATION IN ENERGY EFFICIENCY)⁷

Темпус пројекат ENERGY је координисан од стране Техничког универзитета у Риги, а у сарадњи са универзитетима из Талина, Вилниуса, Лублина, Косзалина, Брижа, Галатија, Бакуа, Минска, са циљем унапређења и реформе високог образовања у области енергетске ефикасности, очувања енергије и коришћења обновљивих извора енергије. Сходно овом свеобухватном циљу пројекат је имао следеће подциљеве:

- развој и побољшање одговарајућих курикулума у области унапређења енергетске ефикасности, очувања енергије, енергетски ефикасних материјала, коришћења обновљивих извора енергије,
- развој и унапређење рада одговарајућих лабораторија у овим специфичним научним областима,
- развој одређених наставних курсева у овим савременим наставним областима,
- развој наставног материјала за одређени број наставних курсева,
- набавка нове опреме за лабораторије,
- креирање електронских библиотека које би садржале унапређен и модернизован наставни материјал.

Све партнерске и програмске земље које су биле укључене у овај пројекат суочавале су се са истим проблемом у недовољном броју различитих енергетских ресурса. Пројекат је пре свега решио заједнички проблем који се тичао неразвијене инфраструктуре потребне за интензивно коришћење технологија које се користе у очувању енергије, посебно обновљивих извора енергије. Овај проблем је решен повећањем броја експерата у овој области и стварањем одговарајућих услова за профитабилност коришћења технологија за очување енергије и обновљивих извора енергије.

Од самог почетка овог Темпус пројекта, Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, посебно Факултет техничких

7 Темпус пројекат број: 530379-TEMPUS-1-2012-1-LV-TEMPUS-JPCR

наука, радио је на имплементацији пројекта имајући у виду профил експертата који би задовољили потребе тржишта рада. Овај циљ је остварен кроз развој новог курикулума и акредитацију нових курсева. Главни корисници пројекта су наставници и студенти овог факултета.

ENERGY пројекат је узео у обзир енергетска питања из развојних стратегија партнерских земаља и у складу је са националним приоритетима који се тичу инжињерства и инжињерске трговине у свим партнерским земаљама укљученим у овај пројекат. Пројектни тим ENERGY пројекта уврстио је најновија научна сазнања у оквиру својих наставних планова и програма са предвиђеним комплементарним ефектима коришћења савремене опреме у новим лабораторијама.

Главни допринос партнерских високошколских институција је у развоју наставног материјала у форми књига које су у складу са најновијим европским стандардима у датим научним областима. Пројекат је увео нове модернизоване курикулуме са новим акредитованим курсевима, новим књигама и новом лабораторијском опремом, што је допринело унапређењу наставе енергетске ефикасности.

Са реализацијом овог пројекта направљен је иницијални корак у реструктурирању акредитованих студијских програма и по први пут је ово урађено на основу примера најбоље праксе и разменом искуства са универзитетима из напредних програмских земаља. Ово искуство је пример који може да послужи у реструктурирању осталих студијских програма. Нови курсеви ће омогућити боље прилике за запошљавање дипломираних студената јер они поседују одговарајуће знање, компетенције и вештине, које ће допринети редукцији коришћења електричне енергије и промовисању енергетске ефикасности у индустријској употреби.

ЗАКЉУЧАК

На основу овог истраживања о развоју и реализацији Темпус програма на Универзитету у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, утврђено је, да је Универзитет захваљујући великом ентузијазму и развоју постојећих капацитета постао лидер у имплементацији овог програма на северу Косова. Темпус је додатно допринео унапређењу већ започетих процеса реформе и модернизације Универзитета предвиђених Болоњском декларацијом.

Спровођењем 7 Темпус пројеката Универзитет је сопственим примером показао како се стратегија интернационализације универзитета спроводи на најадекватнији начин и као такав, постао не само пример за остале високошколске институције на северу Косова, већ је стао раме уз раме

са осталим универзитетима у Србији који имају знатно дуже искуство у спровођењу овог програма.

Спровођење европских стандарда за осигурање квалитета на нивоу Универзитета, нови студијски програми у области архитектуре и енергетске ефикасности, унапређење студија Енглеског језика, информатичке писмености, интердисциплинарности музичких студија и хибриндог учења, само су неки од резултата ових пројеката.

Универзитет је такође остварио велики број студијских посета академског и административног особља и студената Универзитета, на еминентним партнерским универзитетима у земљама Европске уније који су били део Темпус пројектних конзорцијума. На овај начин Универзитет је додатно оснажио већ постојеће циљеве интернационализације Универзитета, разменивши искуства и експертизе са партнерима из ЕУ и започевши са популаризацијом мобилности која ће остварити свој пуни потенцијал са развојем Еразмус+ пројеката међународне кредитне мобилности.

Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици у областима које су биле обухваћене Темпус пројектима, промовишући процес интернационализације као важан алат за константан раст и прогрес, и следећи примере најбоље праксе европских земаља.

Са новим Еразмус+ програмом Европске уније за образовање, омладину и спорт, Универзитет је наставио са већ започетом добром праксом и стекао велики број нових пројеката који су додатно подржали развој Универзитета и његову тежњу ка универзалним европским вредностима у области високог образовања.

На крају овог рада, аутори се захваљују Канцеларији за међународну сарадњу и свим пројектним менаџерима Темпус пројеката на Универзитету у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици на свим предложеним сугестијама које су биле од велике помоћи да се резултати ових пројеката прикажу на најобјективније начин приликом писања овог рада.

ЛИТЕРАТУРА

- Божовић, Лазић 2015: Божовић, Ј. и Лазић, Г. Реформа и модернизација система високог образовања у изабраним земљама Западног Балкана / Reform and modernization of the higher education systems in the chosen western Balkan Countries. Национална конференција са међународним учешћем: Реинжињеринг пословних процеса у образовању, *Зборник радова, Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије*: Чачак, 22-27. Септембар 2015, стр. 407-416. Доступно на интернет адреси: <http://www.ftn.kg.ac.rs/konferencije/rppo15/>
- Весковић, Маринковић Недучин, Симић, Џвејић Познић 2013: Весковић Мирослав, Маринковић Недучин Радмила, Симић Милан, Џвејић Познић Јелена: *Темпус пројекти ГОМЕС-Реформа ујрављања и руковођења у високом образовању у Србији*. Универзитет у Новом Саду, Нови Сад

- Вујачић, Ђорђевић, Ковачевић, Шундерић 2013: Вујачић Илија, Ђорђевић Снежана, Ковачевић Маја, Шундерић Ивана: *Country Report: Serbia-Overview of Higher Education and Research Systems in the Western Balkans*. Норвешки савет за истраживање, Београд, 2013
- Дукиандијев, Дукић 2010: Дукиандијев Стефан анд Дукић Софија: *Tempus programme and reform of higher education in Serbia and Montenegro*. Фондација Темпус, Београд
- Ђурашевић, Вујаков, Филиповић-Ожеговић, Банковић, Станојловић, Жувела, Драгаш, Шкаљац 2015: Ђурашевић Синиша, Вујаков Ивана, Филиповић-Ожеговић Марија, Банковић Марко, Станојловић Бојан, Жувела Ирена, Драгаш Јелена, Шкаљац Милена: *Мобилносћ у високом образовању-Водич за високошколске институције*. Фондација Темпус, Београд
- ЕАСЕА 2012: *Overview of the Higher Education Systems in the Tempus Partner Countries: Western Balkans*, ЕАСЕА, Brussels
- EU and EFTA/ЕЕА 2015: *Study on Higher Education provision and labour market opportunities in the Western Balkan - Serbia Country Report*, European Commission, Brussels
- European Commission/ЕАСЕА/Eurydice: *Modernization of the Higher Education in Europe*, European Commission/ЕАСЕА/Eurydice, Brussels, 2014.
- European Commission 2010: *State of Play of the Bologna process in the Tempus Countries (2009 - 2010)*, European Commission, Luxembourg
- European Commission 2016: *From University to Employment-Higher Education Provision and Labour Market Needs in Serbia*, European Commission, Brussels
- Лазић, Божовић 2017: Лазић Горан и Божовић Јелена, Реформа високог образовања у Србији-Социјална димензија и критички осврт, *Зборник радова Изазови одрживој развоја-економски и друштвени аспекти*, Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици-Економски факултет, Косовска Митровица
- Лазић 2015: Лазић Горан: Магистарски рад *Компаративна студија програма реформе високог образовања у земљама Западне Балкана*. Факултет Политичких Наука, Београд
- Филиповић Ожеговић, Дукић, Шкаљац, Банковић, Жувела, Стојановић, Бабић 2015: Филиповић Ожеговић Марија, Дукић Софија, Шкаљац Милена, Банковић Марко, Жувела Ирена, Стојановић Нина, Бабић Ивана: *Дванаест година програма Европске уније из области образовања у Републици Србији*, Фондација Темпус, Београд
- Филиповић Ожеговић, Дукић, Шкаљац, Банковић, Жувела, Стојановић, Бабић 2015: Филиповић Ожеговић Марија, Дукић Софија, Шкаљац Милена, Банковић Марко, Жувела Ирена, Стојановић Нина, Бабић Ивана: *Учеће Србије у програму Еразмус+*. Фондација Темпус, Београд
- Фондација Темпус 2015: *Фондација Темпус: Мобилносћ у високом образовању-Водич за високошколске институције*. Фондација Темпус, Београд

Goran B. LAZIĆ

Igor N. ĐURIĆ

DEVELOPMENT OF TEMPUS PROGRAMME AT THE UNIVERSITY
OF PRIŠTINA SETTLED IN KOSOVOSKA MITROVICA

SUMMARY

Higher Education reform and modernization processes in Serbia were initiated by the overall 'Europe of knowledge' project, which encompassed Bologna and Lisbon declarations aiming to enroll Western Balkan countries into unique European Higher Education Area. By the adoption of the Law on Higher Education in 2005, these processes obtained their legal ground in Serbia and regulated implementation of the principles of both declarations, while Tempus (Trans-European Mobility Programme for University Studies) as the European Union programme for reform and modernization of Higher Education additionally supported internationalization of Higher Education Institutions in Serbia and harmonization of their curricula with highest European educational standards. This essay gives an overview on development of Tempus programme at the University Pristina temporarily settled in Kosovska Mitrovica since 2009, when the university for the first time applied for this kind of donation until its official closure and completion of implementation of all its projects where university was involved.

Key words: Tempus, reform, modernization, Higher Education.